

ESZMÉK ÉS TÖRÉSVONALAK AZ ÉSZAK-AMERIKAI POPULISTA MOZGALOMBAN (1891–1908)

P A Á R Á D Á M

Az amerikai politikával kapcsolatos közhelyek egyike, hogy kétpártrendszeren, vagyis a Demokrata Párt és a Republikánus Párt versenyén alapul. Valójában a kétpártrendszer nem volt mindig magától értetődő az Egyesült Államok politikai struktúrájában. Az idők során számos párt törekedett arra, hogy a pártrendszert hárompólusúvá alakítsa. Gondoljunk akár olyan *single issue* pártokra, mint a Szabadkőműves-ellenes Párt (1833–56), vagy az 1869-ben alakult és máig létező Antialkoholista Párt, vagy éppen a társadalmi elégedetlenséget kanalizáló pártokra, mint a Zöldhasú–Munkás Párt (1874–89), a Farmer–Munkás Párt (1918–36), illetve a Szocialista Párt (1901–72).¹ Ezek a pártpróbálkozások nem tekinthetők fölöslegesnek vagy teljes mértékben sikertelennek, hiszen a fenti pártok politikai, társadalmi programjának egyes elemei hatást gyakoroltak a kétpártrendszer főszereplőire, a Demokrata Pártra és a Republikánus Pártra. Furcsa módon ezek a pártok lassanként föltörték az amerikai politikai rendszert jellemző elitizmust. A Szabadkőműves-ellenes Párt volt az első példaül, amely országos konvención választotta meg az elnökjelöltjét, a többi párt pedig elsősorban társadalmi programjával (szociális érzékenység, munkás- és farmervédelem, az egészségügyi és morális állapotok javítása) hatott a pártrendszer szereplőire, miközben a társadalom széles rétegét alkotó farmerek és munkások érdekeit artikulálták a politikai mezőben.² Mint politikai szervezetek, ezek a pártok sikertelenek voltak szövetségi szinten, hiszen soha nem sikerült jelöltet juttatniuk a Fehér Házba, de a pártok vezetői tagállami szinten és e szint alatt (kormányzóként, polgármesterként), valamint a Kongresszus két házának tagjaként megjelenítették a pártokat, artikulálták a képviselt társadalmi, foglalkozási csoportok érdekét, és nyitottá tették a rendszert a reformok irányában.

1 HAHNER Péter: *Az USA elnökei*. Animus, Bp. 2012. 75., 166. BEKE Imre: *Az Egyesült Államok politikai lexikona*. Államtudományok Nemzetközi Intézete, Bp.–New York, 1995. 64–65. A „Greenback”, azaz a Zöldhasú mozgalomról mint a populista mozgalom egyik alapjáról olvasható: GYURÁCZ Ferenc: *Igazi populisták. A XIX. század végi farmermozgalom* = GYURÁCZ Ferenc: *Populizmus. Tanulmányok 1991–2017*. Magyar Nyugat, Szombathely, 2017. 58.

2 BEKE: *I.m.* 64.

A pártok közül talán egy sem gyakorolt olyan mély hatást az amerikai közéletre, mint az 1891-ben alakult Néppárt (People's Party). A farmerek és munkások érdekeit képviselő pártnak szűk két évtized adatott az amerikai politikában, de társadalmi programja számos csatornán – az ún. progresszivisták mozgalmon, a farmerszervezeteken, a Farmer–Munkás, majd Nemzeti Farmer–Munkás Párton – keresztül tovább élt, s idővel mind demokrata párti, mind republikánus, mind pedig független, pártunkívüli kormányzók megvalósították célkitűzéseiket tagállamukban. A következő fázisban pedig a szövetségi kormányzat szintjén is megvalósultak olyan mélyreható reformok, amelyek szükségessége és hatékonysága tagállami szinten bizonyított: ilyen reform volt a progresszív adózás, a trösztök fölötti ellenőrzés, a közművek állami felügyelete, a gyermekmunka eltörlése, a női szavazójog, a szövetkezetek, vagy éppen a közvetlen demokrácia egyes formáival való kísérletezés.

Mindemellett a párt ideológiája, a *populizmus* (szabad fordításban: népszerűség vagy inkább kisemberbarátság) hatást gyakorolt az amerikai kultúrára is, úgy a politikai, mint a tömegkultúrára. Elegendő, ha arra gondolunk, hány amerikai akció- és kalandfilm, társadalmi dráma, sőt sci-fi főszereplője az „átlagos kisember”, aki legyőzi a gonosz nagyvállalatot, a maffiát, általában mindig valamilyen nagy szervezetet, amely veszélyezteti a kisember békéjét és biztonságát (de Pókember és Superman is a jellegzetes „átlagos amerikai” testesítik meg, speciális képességük és/vagy földönkívüli származásuk ellenére).³

Tanulmányomban a populista mozgalomban jelen lévő eszmék bemutatására vállalkozom. A populizmus ugyan egy jellegzetesen amerikai baloldali

Néppárt – Populista pártkonvenció Callawayben (Nebraska), 1882
(Library of Congress)

3 Erről a kérdésről ld. bővebben: PAÁR Ádám: Populista hősök a filmvászonon. *Filmvilág blog*. 2020. június 11. <https://filmvilag.blog.hu/2020/06/11/a_populista_hos_a_filmvaszonon>

mozgalom volt, s számos eleme rokonítható a tengerentúli 19. század végi szociáldemokráciával (elsősorban a társadalmi igazságosság követelése, a népoktató, fölvilágosító tevékenység, valamint a párt mögötti széles mozgalmi-szervezeti háttér révén), de a polgárháború utáni Egyesült Államokról lévén szó, a szociális követelések nem tisztán, hanem sokszor más, akár liberálisnak vagy konzervatívnak is tekinthető eszmékkel együtt jelentek meg. A populista mozgalom ugyanis számos szellemi irányzat gyűjtőmedencéjeként szolgált, ahonnan sokfelé el lehetett jutni. Részben ez ad magyarázatot a populista jelző parttalan használatára, legalábbis az amerikai környezetben.

LIBERÁLIS, KONZERVATÍV VAGY SZOCIÁLDEMOKRATA?

Az amerikai populista mozgalom fénykorában egymillió ember szavazatát gyűjtötte be. Nem csoda, hogy egy nagyon színes mozgalomról beszélhetünk. Jogosan merül föl a kérdés, hogy az eredeti agrárpopolizmus inkább liberális, konzervatív vagy szociáldemokrata arculattal rendelkezett-e? A válasz nem egyértelmű. Tudjuk jól, hogy egy párt vagy mozgalom gazdaságpolitikája és általános társadalomfilozófiája eltérhet. Az Egyesült Államokra hajlamosak vagyunk *ab ovo* liberális országként gondolni, hiszen az angol whig hagyományból és részben a felvilágosodásból táplálkoznak az ország Függetlenségi Nyilatkozatba és az alkotmányba foglalt alapelvei, mint a jog az élethez, a szabadsághoz, a boldogságra törekvéshez, valamint az egyéni szabadság (valójában inkább függetlenség) mélységes szeretete stb.⁴

A republikánusok és a demokrata pártiak elméletben egyetértettek az angol whig hagyományig visszavezethető korlátozott hatalom elvében, noha az 1854-ben alakult Republikánus Párt a 19. század utolsó harmadában az egységes gazdasági rendszer megerősítése érdekében hajlamos volt a szövetségi kormányzat megerősítésére, elsősorban az egységes gazdasági rendszer megerősítése érdekében.⁵ Sajátos ellentmondás, hogy a Republikánus Párt liberális gazdaságpolitikát képviselt, de a központi hatalom megerősítésével. A korabeli társadalmi reformerek a *laissez faire* politikáját és az üzleti elitet jelölték meg ellenségként, de a gazdasági értelemben vett liberalizmus-ellenesség nem jelentette a politikai liberalizmus elvetését. A helyzetet még bonyolította, hogy a legfőbb ellentétet a polgárháború előtti évtizedekben nem a gazdaság, hanem a közjogi kérdés (a tagállamok és a szövetségi kormányzat viszonya) jelentette, átszínezve Észak és Dél konfliktusával, és az északi meg déli országrész ellentéte fönmaradt a háború után is. A déli országrészben a Demokrata Párt ellenezte a jogkiterjesztést, az afroamerikaiak érdekében hozott reformokat. Mindezek miatt (is) nagyon nehéz a populizmus elhelyezése a korabeli amerikai politikában.

Mielőtt ezt megtennénk, tisztázni érdemes, mit is értünk pontosan populista mozgalmon. A populista mozgalom története két szakaszra bontható. Nagyjából 1867-et, a Mezőgazdaság Patrónusainak Nemes Rendje nevű farmermozgalom színre lépésének dátumát tekinthetjük a populista mozgalom története kezdőpontjának. 1867 és 1890 között farmermozgalmak sokasága alakult meg az Egyesült Államokban, amelyek a munkásság mozgalmával (köztük a Munka Lovagjaival) együtt követelték a társadalmi viszonyok javítását, reformokat a farmerek, a munkások, a nők és – ami különösen előremutató – az afroamerikaiak érdekében. Bár utóbbi célkitűzés Délen gyakran vereséget szenvedett, mint arról később szó lesz, mégis, a populizmus tekinthető a polgárháború utáni első afroamerikai-barát mozgalomnak. A mozgalmak három évtizedét követően, 1891-ben a populizmus új szakaszba lépett. A párt időszaka

a szociális követelések konzervatív eszmékkel együtt jelentek meg

4 João Carlos ESPADA: *A politikai szabadság anglo-amerikai hagyománya*. ford. KALMÁR Andrea, Typotex, Bp. 2017. 15.

5 HAHNER: *I.m.* 166.

1891-től 1908-ig tartott. Így összességében fél évszázad tekinthető a populizmus időszakának, amelyben hol erősebb, hol gyöngébb lánggal, de folyamatosan lobogott a tiltakozás tüze a fönnálló rendszer ellen.

A populisták kétségkívül liberális talajon álltak abban, hogy elfogadták az angolszász whig hagyományt. Úgy vélték, ahogyan azt annak idején William Pitt miniszterelnök megfogalmazta, hogy a kisembernek joga van ellenállni a zsarnokságnak („A kunyhójában a legszegényebb ember is ellenállhat a korona minden hatalmának. Lehet az törekeny vagy a teteje rozoga; a szél is átfújhat rajta; a vihar is betalál, az eső is beeshet – de Anglia királya be nem mehet; az összes seregei se merjék átlépni e romos lakhely küszöbét”).⁶ Ám a populisták tudták, hogy nemcsak az állam, hanem a túlzott vagyoni egyenlőtlenség is romboló lehet a szabadságra. Ezért többet akartak a „negatív” szabadságnál – valódi szabadságjogokat a kisember érdekében.

Kétségtelenül a populista mozgalom társadalmi programja és alapvetése, az ún. *Omaha Platform* számos tézise a korszak szociáldemokrata áramlataihoz köti. A program bővelkedik a klasszikus baloldali frazeológiában: a gazdagokról például azt írja, hogy „milliók munkájának gyümölcset ellopva kolosszális, a világtörténelemben példa nélkül álló vagyont halmoznak fel, amelynek tulajdonosai megvetik a köztársaságot és a szabadságjogokat veszélyeztetik”, a korabeli amerikai kormányzást pedig úgy mutatják be, hogy „az igazságtalan kormányzás egyazon méhéből két nagy osztály született – a milliomosoké és a nyomorgóké.”⁷ A populisták követelték a nyolcórás munkanapot (az ipari munkások érdekében), a választójog kiterjesztését (a nőkre és az afroamerikaiakra), a vasút-, távíró- és telefontársaságok állami felügyeletét, a progresszív adózást, a monopóliumok eltörlését. Ugyanakkor az amerikai társadalmi és politikai környezetben olyan követelések is megjelentek, amelyek messze álltak a mindent fölülről ellenőrizni kívánó szocialista államtól: például a populisták kiálltak a szabad pénznyomtatás joga mellett. Ez nem is meglepő, hiszen a populista mozgalom résztvevői az ún. Zöldhasú Pártból, utóbb Zöldhasú–Munkáspártól érkeztek, amely kritizálta a szövetségi kormányzat pénznyomtatási jogát (de emellett a párt politikája mind színesebb volt, és fölkarolt munkásvédelmi követeléseket is, ami nevének megváltoztatásához vezetett).⁸

A populista mozgalom több szereplője határozottan baloldali értékrendet képviselt, és ilyen eszmei hagyományokkal rendelkezett: Ignatius L. Donnelly és Edward Bellamy utópisztikus szocialisták voltak, James B. Weaver, Mary Elizabeth Lease és Henry George pedig munkáspártiak.⁹ Az utópisztikus szocializmus hosszú ideig nagyon népszerű irányzatnak számított az Egyesült Államokban, számos kommunisztikus közösség alakult. Furcsa lehet, hogy egy kapitalista ország lehetőséget ad ilyen kezdeményezésekre; ám a kommunák létezése összekapcsolódott azzal a mítosszal, hogy Amerika földjén bárki olyan módon törekedhet a boldogságra, ahogyan neki tetszik. Amikor kiderült a kommunisztikus törekvések megvalósíthatatlansága, sokan, mint Donnelly is, a mérsékelt politika útjára tértek.

Ám az amerikai baloldaliságot nem szabad teljesen egybemosni az európaival. Az amerikai populisták figyelembe vették saját országuk hagyományait, mindenekelőtt a kivételesség, a föderalizmus és a vallásosság értékét. Az amerikai kivételesség eszméje azt jelentette, hogy az Egyesült Államoknak önmagán túlmutató küldetése van a világban. A populisták elutasították morális okból a tengerentúli kalandokat, Kuba, Puerto Rico és a Fülöp-szigetek gyarmatosítását, és határozottan izolacionista (külügyileg bezárkózó, nemzetközileg elzárkózó) elvet vallottak. Ám abban a vélekedésben osztoztak a társadalommal, hogy magasztalták az amerikai politikai rendszert, amelyet éppen a hazai

6 Idézi: ESPADA: *I.m.* 13.

7 *Omaha Platform*. 1892. <<http://historymatters.gmu.edu/d/5361/>>

8 GYURÁ CZ: *I.m.* 58.

9 Edward BELLAMY: *Az új világ. Visszapillantás a 2000. esztendőből 1897-re*. Rózsa Nyomda, Bp. 1892. Ignatius DONNELLY: *Minnesota Legislative Reference Library*. <<https://www.leg.state.mn.us/legdb/fulldetail?ID=12571>> Henry George KNEW: *How to End Economic Inequality*. *Progress*. <<https://www.progress.org/articles/henry-george-knew-how-to-end-economic-inequality>> Mary Elizabeth LEASE: *Kansapedia. Kansas Historical Society*. <<https://www.kshs.org/kansapedia/mary-elizabeth-lease/12128>> James Baird WEAVER: *The Biographical Dictionary of Iowa*. <<http://uiopress.lib.uiowa.edu/bdi/DetailsPage.aspx?id=399>>

HARPER'S WEEKLY

A JOURNAL OF CIVILIZATION

VOL. XI.—NO. 2073.
Copyright, 1896, by HARPER & BROTHERS.
All Rights Reserved.

NEW YORK, SATURDAY, SEPTEMBER 12, 1896.

TEN CENTS A COPY.
FOUR DOLLARS A YEAR.

LIBRARY
1896
DEPT OF

pénzarisztokrácia korrupciója miatt láttak veszélyeztetve. A populisták később idealizált demokrata párti elnökjelöltje, William J. Bryan egy beszédében kifejtette, hogy az Egyesült Államok „trónokat ráz meg és arisztokráciákat olvaszt el néma példájával, fényt és inspirációt bocsát azoknak, akik sötétségben élnek”.¹⁰

A föderalizmus szellemében a szövetségi kormányzat nem sajtíthatta ki a tagállamoktól és azok népétől azokat a jogköröket, amelyek a népet illetik.¹¹

Népellenesség – Populista győzelem esetében alkotmányszegéssel riogató karikatúra (William Allen Rogers, *Harper's Weekly*), 1896 (Library of Congress)

10 PETERECZ Zoltán: *A kivételes Amerika. Az amerikai kivételesség történelmi bemutatása.* Gondolat, Bp. 2016. 189.

11 ESPADA: *I.m.* 21–22.

A populista érvelés szempontjából a szövetségi kormányzat úgy alakította politikáját, hogy azzal a gazdaság szereplőinek, a trösztöknek, monopóliumoknak az érdekét képviselte. A megoldás ezért az volt, hogy a tagállamok és a szövetségi kormányzat egyaránt lépjenek föl a társadalmi igazságosság érdekében – mindegyik a maga hatáskörében.

A populisták érvelése teljesen nélkülözte az antiklerikális frazeológiát. *Grass-roots* (alulról szerveződő) mozgalomként a populista mozgalmat maguk a földművesek, helyi tanárok, tanítók, újságírók alakították ki, akiknek élete a farm, iskola és templom körül forgott. A korabeli amerikai társadalom nagyon vallásos volt, ebből érthető, hogy a populista politikusok nem mentek és nem mehettek, de egyébként nem is akartak szembemenni a vallásos, baptista, metodista, epizkopális stb. egyházakba tömörült szavazóikkal. A populisták soraiban voltak nagy számban lelkipásztorok is, mint Thomas Henry Tibbles vagy Henry S. Doyle.¹² A populistákat a vallásos érzés távolította az európai vallástalan szocialista pártoktól, s ennyiben, ha európai párhuzamot akarunk említeni, közel álltak az európai keresztényszocializmushoz is.

A BEVÁNDORLÁS KÉRDÉSE

A föderalizmus és az egyházak tisztelete mellett volt egy harmadik tényező is, amely, ha nem is a korszakban, de manapság árnyalja a mozgalom baloldali jellegét. Ez pedig a nativizmus volt, azaz a bevándorlás negatív megítélése és a hazai születésű dolgozók előnyben részesítése. A populisták által vállalt, de szélesebb körben ható nativista érzületnek egyaránt volt szociális és ideológiai színezete. A szociális okok egyértelműen megfoghatók, és nem térnek el a korabeli angol vagy francia munkásmozgalmak érvelésétől: az újonnan érkezett bevándorlók lenyomják a bérszínvonalat, ráadásul más, tájidegen szokásokat hoznak magukkal, köztük olyanokat, amelyek ellentétben állnak a demokratikus, a baloldali mozgalmak által is vallott normákkal (például a tekintélytisztelet vagy a nőkhöz, a családi élethez való hozzáállás terén).¹³ A bevándorlásellenesség, a külföldi munkások lenézése a korabeli Franciaországban is érvényesült, mondjuk az olaszokkal szemben (a 19. század végén már előfordultak olaszellenes lincselések Franciaországban).¹⁴

A másik ok kissé bonyolultabb volt, s jellegzetesen az angolszász környezetből fakadt: e szerint az amerikai „angolszász-protestáns” (WASP) maglakosságot a kemény munka, a fegyelem, a horizontális mobilitás, a demokrácia és köztársaság tisztelete jellemzi, szemben az archaikusabb, óvilági paraszti társadalmakból kiszakadt bevándorlókkal. Richard Hofstadter ezt a sajátos mentalitásrendszert „jenki-protestáns eszmének” nevezte el.¹⁵ Belejátszott még ebbe az antikatolicizmus, amelyet a protestáns gyülekezetek magukkal hoztak az Újvilágba. A protestáns lakosság, s így a populisták is meg voltak győződve arról, hogy országuk demokratikus és köztársasági jellege kibékíthetetlen ellentétben áll az olyan hierarchizált szervezetekkel, mint a katolikus egyház.

S az antikatolicizmus révén máris bele lehetett csúszni az írellenes érzületbe, hiszen sokan félték attól, hogy az ír bevándorlók, akiknek többsége az Írországból a 19. század közepén pusztító Nagy Éhínség idején érkezett, magával hozza – érthető – angolellenességét. Márpedig az amerikai angolszász-protestáns népesség nagy része érzületében angol maradt annyira, hogy előítélettel tekintett az ír katolikusokra, mint akik majd a demokrácia politikusai helyett a papjuk szavára hallgatnak, vagyis nem demokraták. Jellegzetes félreértés

12 Bozóki András: Vázlat három populizmusról: Egyesült Államok, Argentína és Magyarország. *Politikadományi Szemle*, 1994/3. 36. Thomas TIBBLES: *Nebraska Authors*. <<https://nebraskaaauthors.org/authors/thomas-henry-tibbles>> Populism and Agrarian Discontent. *The Gilder Lehrman Institute of American History*. <<https://ap.gilderlehrman.org/essays/populism-and-agrarian-discontent>>

13 Paul Scheffer holland politológus írt a bevándorlásról és integrációról szóló könyvében a sajátos jelenségről, a bevándorlókat jellemző konzervativizmusról. Talán helyesebb hagyománytiszteltként leírni ezt a jelenséget, hiszen nem egy tudatosságról van szó, hanem arról, hogy a bevándorlók bekapaszkodnak az ismeretlen, talán fenyegetőnek érzett környezetben a szokáskultúrájukba mint egy megszokott, meleget biztosító értékrendszerbe. Paul SCHEFFER: *Érkezési oldal*. ford. BÉRCZES Tibor, Osiris, Bp. 2016. 15–22.

14 Például 1882-ben a dél-franciaországi Aigues-Mortes-ban. Lásd: SCHEFFER: *l.m.* 108.

15 Richard HOFSTADTER: *The Age of Reform. From Bryan to F.D.R.* Jonathan Cape, London, 1962. 9.

áldozatai lettek: miközben az amerikaiak és az angolok a papok tiszteletében az írek tekintélyelvűségének jelét látták, az írek mint egyetlen védelmező, a pap-ság körül tömörültek, amely az üldöztetés évszázadaiban egybeforrott az ír néppel, s ennek köszönhetően maga az ír egyház vált nagymértékben demokratikussá.¹⁶

A bevándorlással kapcsolatos ellenérzések okozták, hogy a populisták, bár szerettek volna, nem találtak mindig utat a bevándorló háttérű munkássághoz. Ez kiderült 1896-ban, amikor a republikánus jelölt, William McKinley a nagyvárosi lakosság szavazataival győzte le demokrata párti ellenfelét, William J. Bryant, aki mögött a populisták fölsorakoztak.¹⁷

SZABADKŐMŰVESEK, SZÜFRAZSETTEK

Érdekes színfoltja az agrárpopulizmusnak a szabadkőművességhez való viszonya. A kor észak-amerikai közéletében (miként Közép- és Dél-Amerikában is) a páholytagság divatosnak számított, ám még párt is alakult az 1820-as években annak visszaszorítására.¹⁸ Az első jelentős farmer-érdekvédelmi szervezet, a Mezőgazdaság Patrónusainak Nemes Rendje, röviden Udvarház (Grange) megalapításában nyolc személy között négy szabadkőműves vett részt, akik az északi és déli lakosság összefogása révén kívánták ápolni és képviselni a „testvériség” érzését. Alapítója, a szabadkőműves Oliver Hudson Kelley egyszerű farmer volt, majd a szövetségi kormányzat mezőgazdasági hivatalának alkalmazottja, aki Andrew Johnson elnök megbízásából részt vett a déli mezőgazdaság talpra állításában.¹⁹ A Grange tagjai a szabadkőművességet úgy értelmezték, hogy az „építés” a farmerek érdekén alapuló ország építését jelenti.

A korabeli közéletben és kultúrában számos női író, újságíró vett részt. Noha választójoguk még nem volt, abban senki nem akadályozhatta meg a nőket, hogy szóval és tollal küzdjenek jó ügyekért, akár a munkásvédelem, akár az antialkoholista mozgalom, akár a nők jogainak képviselete érdekében. A helyi közösségükben aktív női értelmiségiek azért támogatták a Néppártot és a populista mozgalmat, mert ettől a mozgalomtól várták a szegények védelmét, ezen kívül pedig a női választójog biztosítását. A populisták, ellentétben a két nagy párttal, fölkarolták a nők választójogát. Nem volt még egy párt a közéletben, amely ennyire „nőies” lett volna, amelyet ennyi nő támogatott volna. Olyanok, mint a kansasi Mary Elizabeth Lease és Annie Diggs, az indián származású Susette La Flesche Tibbles (eredeti nevén: Fényes Szem), vagy Sarah E. Van de Vort Emery, írásaikkal, cikkeikkel nagymértékben hozzájárultak a populizmus népszerűsítéséhez.²⁰

**nem volt párt, amelyet
ennyi nő támogatott volna**

POLGÁRJOGI KÉRDÉS: AFROAMERIKAIK, INDIÁNOK

1863-ban, illetve 1865-ben az abolicionizmus (rabszolga-felszabadítás) győzelmet aratott. Ám ez nem jelentette a társadalmi problémák megoldását Délen, sőt az igazi problémák ekkor jelentkeztek. A rabszolgakérdés átalakult „afroamerikai-kérdéssé”, amely a maga változó formájában polgárjogi téren csak az 1960-as években szűnt meg, szociális tekintetben pedig ma sem zárult le megnyugtatóan.

Délen a populista mozgalom Achilles-sarkát a polgárháború emléke jelentette. Furcsa kettősség érvényesült: miközben a négymillió déli afroamerikai népesség mind létszámában, mind életkörülményeit tekintve szervezett erő

16 C. Desmond GREAVES: *Az ír válság*, ford. SZUHAY-HAVAS ERVIN, Kossuth, Bp. 1973. 14–15.

17 ZALA Tamás: *Az Újvilág próbatétele*. Kossuth Kiadó, Bp. 1975. 363.

18 BEKE: *l.m.* 64.

19 Oliver Hudson KELLEY: *Minnesota Encyclopedia*. <<https://www.mnopedia.org/person/kelley-oliver-hudson-1826-1913>>

20 Annie DIGGS: *Kansapedia*. <<https://www.kshs.org/kansapedia/annie-diggs/12035>> Susette La Flesche Tibbles: *Nebraska Authors*. <<https://nebraskaaauthors.org/authors/thomas-henry-tibbles>>

VOL. XXXIX. No. 1005

PUCK BUILDING, New York, June 10th, 1896.
Copyright, 1896, by Keppler & Schwarzmann.

PRICE 10 CENTS.

Puck

Entered at N. Y. P. O. as Second-class Mail Matter.

FUN FOR THE POLITICIANS, BUT ROUGH ON THE BUSINESS MAN.

jelentett (volna) a populista mozgalom számára, a déli populistákat a bizonytalanlankodás jellemezte az afroamerikai lakosság megszervezésével kapcsolatban. 1,2 milliós afroamerikai tagságával a Színesbőrű Farmerek Nemzeti Szövetsége a Nemzeti Farmerszövetségi Mozgalom legszervezettebb részét tette ki.²¹ Ebből látható, hogy a populistáknak a terjeszkedésre a déli országészben szükségük volt az afroamerikai lakosságra, részben annak létszáma, részben kizárólagos agrárius jellege miatt. Az a tény, hogy történelmi okból a „fekete” lakosság kirekesztett és jogfosztott volt, furcsa módon szintén a populisták kezére játszott, hiszen okkal gondolhatták, hogy ha van vesztese az amerikai kapitalizmusnak, akkor a déli afroamerikai lakosság igazán az. Ám egy probléma volt ezzel a taktikával: a polgárháború emléke.

A déli agrárpopulista politikusok csak óvatosan mehetek szembe azzal a kor- és közhangulattal, amely a Dél összes bajáért a „jenkiket”, a *carpet-baggernek* („tarisznyás”, átvitt értelemben „kalandor”, „jöttment”) csúfolt északi tisztviselőket, valamint – déli „fehér” szemszögből – általuk támogatott afroamerikaiakat okolta. Az lett volna a csoda a történelmi előzményeket tekintve, ha a rasszizmus nem kapott volna lábra a déli populisták között is. Ugyanakkor mind „fehér” déli, mind afroamerikai oldalról sokan próbáltak túllépni az északi *carpetbagger*-uralom és a déli „fajvédők” (Ku-Klux-Klan, Fehér Kamélia Lovagjai, Fehér Liga stb.) által kölcsönösen kialakított ellen-szenven és a „fortélyos félelem” szövetén.

Egy fiatal „fekete” metodista lelképásztor, Henry S. Doyle kinyújtotta kezét a „fehér” agrárpolitikusok felé. Másik oldalról például Ignatius L. Donnelly az 1892-es választási kampányban arról szónokolt, hogy „eltöröljük a Mason–Dixon-határvonalat [ti. az Észak–Dél határt] a földrajzban, hogy eltöröljük a színhatárt a politikában”. Amikor Doyle halálos fenyegetéseket kapott, mintegy kétezer „fehér” populista szavazó tüntetett, követelve a lincselés megállítását.²²

Ám végső soron az agrárpopulisták kénytelenek voltak belátni, hogy a déli lakosságnak az a része, amely nem volt igazán fogékony a populista szervezkedésre, elutasító az afroamerikai-„fehér” együttműködéssel kapcsolatban. Így furcsa ellentmondás alakult ki: miközben az agrárpopulisták történelmi léptékű tettet hajtottak végre, amikor propagálták az afroamerikai-barátságot, ezzel egyben le is szűkítették mozgásterüket a déli országészben. S ehhez még egy szempontot kell hozzátenni: a déli országészben hagyományosan a Demokrata Párt uralta a szíveket, és mivel utóbbi vállalta a „fehér” szegény emberek védelmét, a Néppárt mint megosztó versenytárs jelent meg. Ráadásul a déli populisták némelyike, mint Leonidas L. Polk vagy Tom Edward Watson, szép szavakat mondtak az afroamerikaiakkal való szövetségről, ám az általuk ajánlott összefogás nem volt mentes a paternalista íztől. Alapvetően arról akarták meggyőzni az afroamerikaiakat, hogy jobb nekik, ha a „déli fehérekkel” fognak össze, mint az „északi tőkéssekkel”.²³

Végső soron a déli „fehér” fajvédők célpontjává lettek a populisták: James B. Weaver, a párt első elnökjelöltje azért, mert északi katonatiszt és republikánus volt („jenki”), a nebraskai Thomas Henry Tibbles azért, mert abolicionista volt, és a szélsőséges John Brown csapatában küzdött („terrorista”), Polk, Watson pedig, mert hirdették az afroamerikai lakossággal és az északiakkal való összefogást („négerbarátok”).²⁴ A fenti személyek az életüket kockáztatták.

a populisták
a déli fajvédők
célpontjává váltak

21 Omar H. ALI: *Preliminary research for writing a history of the Colored Farmers Alliance in the Populist movement: 1886–1896*. <<http://www.populist.com/Colored.Populists.html>>

22 Populism and Agrarian Discontent. *The Gilder Lehrman Institute of American History*. <<https://ap.gilderlehrman.org/essays/populism-and-agrarian-discontent>>

23 John Hope FRANKLIN – Alfred A. MOSS, Jr.: *From Slavery to Freedom*. McGraw-Hill Inc, New York, 1988. 233.

24 Theodore SALOUTOS: *Farmer movements in the South 1865–1933*. University of California Press, Berkeley–Los Angeles, 1960. 131–134. Thomas TIBBLES: *Nebraska Authors*. <<https://nebraskaaauthors.org/authors/thomas-henry-tibbles>>

Közérdek – Egy populista, egy demokrata párti, egy ezüstalaphívó és egy republikánus az üzleti elit ellen (C. J. Taylor, *Puck*) 1896
(*Library of Congress*)

Hiszen, mint láthattuk, Doyle-t is érték halálos fenyegetések. Végül az afroamerikai helyzetében éppen az idézett elő kedvező változást, amit a populisták megvetettek: az iparosítás. A II. világháború utáni iparosítás, amikor Délről sokan elvándoroltak az északi és nyugati ipari központokba, lehetővé tette az afroamerikaiak elhelyezkedését addigi „fehér” ágazatokban is, s ez növelte öntudatukat.²⁵

Az afroamerikai kérdés jelentősége mellett az indiánokkal való összefogás elhanyagolható. A populista mozgalom egy tagja híres volt az indián polgári mozgalmakkal való kapcsolatáról: Thomas Henry Tibbles, aki korábban részt vett az abolicionista mozgalomban is. Az újságíró Tibbles feleségül vett egy indián nőt, a már említett Susette La Flesche-t, aki rendszeresen írt Tibbles újságjába, az *Independent*-be. Tudomásom szerint Susette volt az egyetlen indián származású populista újságíró.²⁶ Az amerikai hadsereg Wounded Knee-i megszárlásának szemtanújaként Tibbles kiállt az őslakosok jogai mellett. 1904-ben elindult alelnökjelöltként, éppen párban azzal a Tom Edward Watson elnökjelölttel, aki pedig az afroamerikai–„fehér” populista szövetség szószólója volt.

A társadalom jelentős részét rendkívül negatív hozzáállás jellemezte a polgári elvekhez, ezt részben bizonyítja, hogy a páros a szavazatok 1 százalékát sem szerezte meg.²⁷ De a kudarc oka lehet az is, hogy erre a választásra tehető a Szocialista Párt debütálása, miközben a Dél masszívan a Demokrata Párt mögött sorakozott föl.

KÖVETKEZTETÉSEK

Az amerikai politikai életben feltűnő, hogy két liberális gyökerű (bár történetüknek egyes szakaszaiban, amerikai mércével mérve, konzervatív) párt vívja küzdelmét 1854 óta, és sem erős szociáldemokráciát, sem keresztényszocializmust nem láttunk az amerikai pártéletben. Ha az amerikai Néppárt számára a történelem hosszabb távot ad szűk két évtizednél, akkor a párt bármely irányba fejlődhetett volna. Láthattuk, hogy programja és elveinek nagy része a szociáldemokráciához közelítette, de attól mégis elválasztotta a tagság és vezetőség erősen vallásos kötődése.

Mivel az amerikai hagyományok miatt a párt teljesen alulról szerveződött, tagállami, megyei, községi szinteken, a populistákra jobban hatottak a helyi és regionális hagyományok, mint az országos politika fejleményei. Részben ez magyarázza a pártszervezeti értelemben vett sikertelenséget, hiszen a politika már a korban is, az anyagiak mellett, erős szervezettséget igényelt. Hiába volt a populista tagság a fölvonulásokon, ünnepeken fegyelmezett, kívülről nézve katonás, s – a nagytőke szemében – félelmetes, ha a törésvonalak átmetstették a mozgalmat. Délen az afroamerikai kérdés leszűkítette a párt mozgásterét, Északon pedig kiderült, hogy a választáson a nagytőke képes úgy manipulálni a munkásságot, hogy az leszavazzon a populisták ellenfeleire (persze, ebben hibás volt a populisták egy részének antikatólicizmusa is).

A populista mozgalom a 19. század legvégére kifulladt, ám eszmeileg hatott mind ellenfeleire, a két nagy pártra, mind pedig a 20. század eleji progresszivisták mozgalomra, amelyek átvették kezéből a társadalmi reformok zászlaját és számos követelését (nyolcórás munkanap, létminimum, gyermekmunka eltörlése, közvetlen demokráciával kísérletezés). ■

25 Gerald David JAYNES – Robin WILLIAMS: *A Common Destiny. Blacks and American Society*. National Academy Press, Washington, 1989. 60.

26 Susette La Flesche TIBBLES: *Nebraska Authors*. <<https://nebraskaaauthors.org/authors/thomas-henry-tibbles>>

27 Thomas Tibbles: *Nebraska Authors*. <<https://nebraskaaauthors.org/authors/thomas-henry-tibbles>>